№ 251 ԿԻՐԱԿԻ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ — 1913 — ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԿԻՐԱԿԻ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ № 251

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ. 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տէլէֆօն № 2—53.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տէլէֆօն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՅՐ ԱՐՔԵՐՈՒՆԻ

ԱՌԵՒՏՐԱ-ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

„ՐԷԿՏԻՖԻԿԱՏ" („Դ. Զ. ՍԱՐԱՋԵՎ" ֆիրմայի անուան տակ առևտուր անող)

առաջարկում է նոր վաճառքի հանված ՕՂԻ, „ՐԷԿՏԻՖԻԿԱՏ" էտիկետներով, պատրաստված ՀԱՅԻ ամենալաւ յատկութեան եւ զտված ապիրտից:

(Ե.Հ.Կ) առ. — ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆՈՒՐԵՔ — 850. 10—10

„ՍԱԳԱՆԳԻՐՈ"

1023, 1—1

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Երկուշաբթի, նոյեմբերի 11-ին
ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ
Կը ներկայացնէ երկրորդ անգամ Վ. Դ Է Օ Թ Է Ի
ՖԱՈՒՍՏ
Ողբերգութիւն 16 պատկերով, թարգմ. Սեւումեանի:
(ՕՐՈՇ ՓՈՓԻԽՈՒԹԵԱՄԲ)
ՄԱՆԱԿՑՈՒՄ ԵՆ.—ա. տ. Ադամեան, Աշխէն, Լիւսի-Սեւումեան, Մանուչարեան, Յասմիկ, պ. պ. Ալլահվերդեան, Բերոյեան, Զարիֆեան, Թաշճեան, Մամիկոնեան, Մանուէլեան, Մուրադեան, Սեւումեան, Տէր-Առաքելեան, Օվի-Անարեանեան, աշխատակից-աշխատակցուհիներ և ուրիշները:
Երաժշտութիւն Մանիկին-Նեվստրույեվի:
Երգեցիկ խումբը ղեկավարութեամբ Միրզոյեանի:
Սկիզբը երեկոյեան ճիշդ ժամը 8-ին:
Տեղերի գները սովորական են:
Բեմադրող՝ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ
ԱԶԴ.—Նոյեմբերի 18-ին կը ներկայացվի Շերվանզադէի «ՉԱՐ ՈԳԻ» պիէսը:
1013 2—2

Հինգշաբթի, նոյեմբերի 14-ին, առաւօտեան 11 ժամին, Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան դահլիճում տեղի կունենայ
Հայ Գրողների Կովկասեան Ընկերութեան
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ
Ժողովի զբաղման առարկաներն են՝
1) Վարչութեան երկու անդամի և երկու փոխանդամի ընտրութիւն:
2) Նոր անդամների ընտրութիւն:
3) Սայաթ-Նովայի մահարձանի բացման խնդիրը:
4) Սայաթ-Նովայի երգերի տպագրութիւնը:
5) Ընթացիկ խնդիրներ:
Նախագահ՝ Յ. Թումանեան
Անդամ-քարտուղար՝ Գիւտ ա. ք. Աղանեան
(Հ.) առ. 1024 2—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ԵՒ ԱՅՍՕՐՎԱՆԻՑ №-Ը փոխանակ 60 կ. և մի ռուբլի, №-Ը 2 ր.
ՅԱՒԵՐԺ ՅԻՇԱՏԱԿ
ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
ՍԻՄԷՕՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆ
ԿՈՍՏ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ
«ՏԱՐԱԶԻ» հոկտեմբերեան ՀՐԱՏԱՊ №-ը անթիւ պատկերներով և յօդուածներով: Վերադիր վճարով եւ ապատիկ պատուէր չէ ընդունվում:
ԴԻՄԵԼ՝ ТИФЛИСЪ, БЮРО ПЕЧАТИ. Головинскій пр. 41.
(օ. մ.) առ. 31. 8—5

ԿՈՐՑՐԵԼ ԵՄ
ԽԱՂԱՐԿՈՒ ՏՈՄՍԵՐ
I փոխառութեան № 12153/40.
II » № 16599/41.
Ինդրում եմ գտնողներին յանձնել Դանձակում ինձ և ստանալ 200 ր. վարձատրութիւն:
ՊԱՒԷԼ ՆԱՆԱՍԵԱՆՑ
(ա. օ.) առ. 1010. 3—3

Առաջնակարգ ցիրկ
ԵՂԲ.
ԵՍԻԿՕՎՍԿԻՆԵՐԻ
Այսօր, կիրակի, նոյեմբ. 10-ին, տեղի կունենայ ցիրկային երկու խոշոր ներկայացում մասնակցութեամբ բոլոր արտիստների: Ցերեկվայ ներկայացումը էժանացրած գներով—5 կ.-ից սկսած: Երեկոյեան, բացի ներկայացումից, կրմշամարտն—Ցօմ-Սայէրը՝ Զալսկիի հետ, Իվան Կայինը՝ Մակայի հետ, վճռական մարտ Մայսուրաձէի և Մուխանուրայի միջև, Ֆան-Սարատիէն՝ Բէլնարդի հետ:
ԱԶԴ.—Վաղը Լուիս Գոպլէվի բէնէֆիսն է: Տեղի կունենայ չը տեսնված ներկայացում:
Ներկայացման սկիզբը ժամը 8-ին, ըմբշամարտի սկիզբը ժամը 9½-ին, իսկ ներկայացման ուշարը ժամը 11-ին:
առ. 1021. 1—1

Թեոլիճի համալսարանի
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
Վերադառնալով արտասահմանից վերանորոգից ներքին հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը. առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔՍԹԻ և սրտի. բժշկութիւն նաև խառն ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ, արհեստական ՊՆԵՎՄՈԹՈՐԱՅՈՎ: Թոքերի և սրտի քննութիւնը լուսաւորված ՐԵՆՏԳԷՆՅԱՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹՆԵՐՈՎ: Ամեն օր՝ 9—1 ժամ ցեր. և 5—7 ժ. երեկոյեան. ՉՔԱՌՈՐՆԵՐԻՆ ԱՌ. Ժ. 9—10 ՀՐԻ: Бебутовская 23. тел. 7—92.
(ա.օ.) առ. 977. 100—9

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎՐԱՆ
Այսօր, կիրակի, նոյեմբերի 10-ին կը կայանայ
ԿԱԽԱՐԴԱԿԱՆ ՍԷԱՆՍ
Հնդկական կախարդ Բէկ-Ալիբէյի խորհրդաւոր քարանձաւը կամ սպիտակ և սև կաբինէտ, բաղկացած 2 բաժանմունքից:
8. ՖԱԴՐԻ
Սկիզբը երեկ. ժամը 8-ին:
Տոմսակները 50 կ.-ից մինչև 20 կոպ.
Երեկոյթին կը նուագէ ԼԱՐԱՆՈՒԱԳՆԵՐԻ ԽՈՒՄԲԸ:
Երկուշաբթի, նոյեմբերի 11-ին
ՍԻՆԷՄԱՏՕԳՐԱՖ
Սկիզբը երեկ. ժամը 8-ին:
Հիւրերը, ըստ յանձնարարութեան, վճարում են—աղամարդիկ 50-ական կոպ., կանայք և ուսանողները 25-ական կոպ.:

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Ռտիշչևսկայա 13, տէլէֆօն 4—21.
Ընդունելութիւն թէ կանացի և թէ ներիին, նոյնպէս և վիրաբուժական կարիք ունեցող մնայուն (стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից) վաղօրօք գրվելու պայմանով:
Ընդունելութիւն՝ կանացի հիւանդ. ամեն օր՝ ժ. 11—12 առ., մանկական հիւանդութիւն ունեցողներին երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը՝ ցեր. ժամը 3—4-ը:
Հիւանդանոցի բժիշկները
Ա. Ա. Յարութիւնեան
Ե. Ն. Վեսելովսկի
Վ. Ա. Զակրժեվսկի
Ի. Գ. Կալամկարեան
Ա. Ա. Ցովիցկի
Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան
Ն. Զ. Ռամիկեան
Ա. Բ. Փիշէր
Ս. Պ. Շահպարոնեանց
(հ.կ.) առ. 868. 100—1

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ա. ԿԷՕՆՃԵԱՆ
Ընդունում է տամի և բերանի հիւանդութիւն ունեցողներին. պլոմբ, արհեստական ատամներ, ատամի հեռացում, (առանց ցաւի):
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ՝
Ամեն օր (Առաւօտեան ժ. 9—2-ը
(Երեկոյեան ժ. 4—7-ը
Անկիւն Արաս-Ընդդակայա հրապարակի և Լերմոնտովսկայա փողոցի, № 1.
(Ե.Հ.Կ.) առ. 679. 74—24

ԲԺԻՇԿ
Ե. ՔԵՐԵՍՏԷՃԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ և ԶԱՆՑԻՆ հիւանդութիւններ:
(Առանձին կրծքի, թոքախտի և արեան պակասութեան)
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Ամեն օր (Առաւօտեան ժ. 12—2-ը
(Երեկոյեան ժ. 5—7-ը
Դրաֆսկայա, 3 (Լօրիս-Մելիքովսկայա փողոցի կողմից)
(Ե.Հ.Կ.) առ. 774. 100—24

ԶՈՒԼՖԱ-ԹԱՒՐԻԶԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԱՑԻՆ ԳԻԾԸ

Զուլֆա-Թաւրիզի երկաթուղային գծի կառուցումը, որ արդէն սկսվել է, ինչպէս հաղորդեց հեռագիրը, մի քանի օր առաջ, մի նշանաւոր երևոյթ է, որի վրա արժէ կանգ առնել, որովհետև նա հանդիսանալու է մի զօրեղ գործօն ոչ միայն իրա՝ Պարսկաստանի, այլ և մեր երկրի արդիւնաբերական-առևտրական կեանքի զարգացման մէջ:

Տասնեակ տարիներից ի վեր Ռուսաստանի և մանաւանդ Անդրկովկասի արդիւնաբերական, առևտրական և տնտեսական շահերը պահանջում էին արագ և յարմար հաղորդակցութեան ճանապարհ հաստատել Հիւսիսային Պարսկաստանի և մանաւանդ Ատրպատականի հետ, որ գտնվում է ռուսական ազդեցութեան շրջանում և որի հետ մեր երկիրը անընդհատ յարաբերութիւններ է ունեցել այն օրից, երբ կնքվեց 1828-ին Թիւրքմէնչայի դաշնագիրը:

Տասնեակ տարիներից ի վեր յոյս էր տածվում, որ Պարսկաստանի այդ մասը կը կապվի մեր երկրի հետ երկաթուղային գծով, բայց այդ յոյսերը միշտ չքանում էին, որովհետև Անգլիան շարունակ դիմադրութիւններ էր անում և իր համաձայնութիւնը չէր տալիս:

Զուլֆայից Թաւրիզ ընդամենը 127 վերստ է: Առաջ, երբ չը կար խճուղի և երթևեկութիւնը կատարվում էր կարաւաններով, այն է՝ ձիով և ջորիով, ճանապարհորդները անցնում էին այդ տարածութիւնը երեք օրում. Ցետագայում, երբ ռուսները կառուցին խճուղի, սահմանվեց կառքային երթևեկութիւն և կարելի էր լինում 24 ժամում Զուլֆայից գնալ Թաւրիզ: Այժմ, երբ երկաթուղին կառուցվի, այդ տարածութիւնը կարելի է անցնել 7 ժամում:

Զուլֆա-Թաւրիզի երկաթուղային գիծը Պարսկաստան մտնելու համար մեր առաջին էտապը կը լինի և կունենայ անագին նշանակութիւն՝ թէ ռազմագիտական և թէ առևտրա-արդիւնաբերական: Այդ գիծը արմատական փոփոխութիւններ կը մտցնի Ռուսաստանի և Պարսկաստանի առևտրի պայմանների մէջ, որովհետև կէժանացնի փոխադրութեան ծախքերը, կարագացնի փոխադրութեան ժամանակը՝ թէ մարդկանց, զօրքի և թէ ապրանքի: Նրա միջոցով ռուսական ապրանքները կարող են մրցել եւրոպական ապրանքների հետ:

Բայց մանաւանդ մեր երկրի՝ Անդրկովկասի համար այդ գիծը առանձին նշանակութիւն կունենայ: Այժմ մենք հնարաւորութիւն կը ստանանք արտահանել Ատրպատականից, որ համարվում է Պարսկաստանի շտեմարանը, ամեն տեսակ կենսական մթերք—ցորեն, գարի, պտուղներ՝ թարմ և չոր, ապրանքներ՝ բամբակ, բուրդ, կաշուեղէն—ինչպէս և ներմուծել մեր երկրի մթերքները և ռուսական ապրանքներ: Մասնաւորապէս հայերը աչքի ընկնող դեր կատարող են կատարել, քանի որ մինչև այժմ ևս Ատրպատականի ներմուծողներն և արտահանողները հայերի ձեռքին է գլխաւորապէս:

Երկաթուղային գիծը կուժեղացնէ և մեր կուլտուրական յարաբերութիւնները Ատրպատականի զանազան հայաբնակ կենտրոնների հետ:

Բոլոր այդ նկատումներով ողջունում ենք Զուլֆա-Թաւրիզեան երկաթուղային գիծը:

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
8 նոյեմբերի

Պետերբուրգ.—Պաշտօնական: Պեկինում պաշտօնավարող ռուսաց դեսպան ի. գ. խ. Կրուպենսկին և չինական արտաքին գործերի մինիստր Սումբաօրցին ստորագրեցին պայմանագիր՝ վերաբերեալ Մոնգոլիային:

Պետերբուրգ.—Վերադարձաւ արտասահմանից տոտոս-սեկրետար Կոկովցեվը:

Օդեսսա.—Ռումինիայից վերադարձաւ զինուորական պատգամաւորութիւնը, որի պարագլուխ գեներալ Բոմանէնկոյի շնորհակալական հեռագրին ռումինական թագաւորն ուղարկել է հեռագիր ջերմ դարձուածքներով:

Բերլին.—Գերմանական մամուլի մեծամասնութիւնը դիմեց բէյլիստային մի ուղերձով՝ մերժելու լրտեսութեան օրինագծի այն կէտը, որ քրէական պատասխանատուութիւն է որոշում զինուորական տեղեկութիւններ տարածելուն համար, մատնանշելով որ այն ընդունելու դէպքում՝ գերմանական մամուլի դրութիւնը կը դառնայ անտանելի, ընդ սմին կը տուժէ գերմանական ազգային ինքնապաշտպանութեան գործը:

Սոֆիա.—Ֆինանսների նախկին մինիստր Տօդորովը ազգայնականների կուսակցութեան ակումբում արտասանեց մի ճառ, որով հերքեց Գէշովի և Դանեվի կաբինէտների դէմ ուղղված յարձակումներն ու մեղադրանքները, մատնանշելով թէ ինչ տեսակի էլ լինեն նրանց գործած սխալները, այդ կաբինէտների ձեռք բերած հետևանքները փայլուն էին:

Բելգրադ.—Հանդէսով տօնվեց Մոնասթիրին տրանալու տարեդարձը: Հանդէսին ներկայ էին գահաժառանգը, Պաշիչը և միւս մինիստրները, դեսպաններ, քաղաքական գործիչներ, ժուրնալիստներ: Գահաժառանգին ազգաբնակութիւնը ողջունեց արաւ:

Սալոնիկ.—Երկու գունդ և երկրորդ զօրաբանակի ամբողջ հեծելազօրը ուղարկվում են Աթէնք: Լուրերի համաձայն, զօրքերին դիմաւորելու է թագաւորը, որ և նրանց գլուխ անցած մտնելու է քաղաք:

Հռոմ.—«Զիօրնալէ-դ'Իտալիան» հաղորդում է, թէ Բարից եկած ալբանացի երևելիները ճշդում են, որ Իդմայիլ Քէմալը վճռել է դուրս գալ կառավարութեան կազմից և հրաժարվել հասարակական գործունէութիւնից:

Շքեղ կերպով տօնվեց Վէրդիի ծնունդեան 100-ամեակը ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի և դիպլոմատիական մարմնի ներկայութեամբ:

Բարսէլօնա.—Էլեքտրաքարշի վագօնը վայր գլորեց մի երեխայի և ծանր վէրքեր պատճառեց նրան: Համալսարանի ուսանողները քարերի տարափ տեղացին վագօնի վրա: Երբ ուսանողների դէմ հանդէս եկաւ ոստիկանութիւնը, ուսանողները թաքնվեցին համալսարանում և այնտեղից մի քանի անգամ կրակեցին ժանդարմների վրա: Ժանդարմները պատասխանեցին կրակով: Դէպքի տեղն եկած ոստիկանապետը վիրաւորվեց դէմքից քարով: Վիրաւորված է նաև ժանդարմական մի պօրուչիկ: Մի ուսանող ատացաւ հրազէնի վէրք: Երբ ժանդարմները մը-

տան համալսարան, բեկտորը ստիպեց նրանց հեռանալ։ Ժանդարմները մի շարք ուսանողների կալանաւորեցին։

Քաղաքի այն մասերը, ուր տեղի ունեցան անկարգութիւնները, շրջապատվեցին զօրքերով։ Շատերը վիրաւորված են ժանդարմների թրերով։ Այժմ տիրում է համեմատական հանգստութիւն։

—

Լօնդօն.—Լրագիրներին հեռագրում են Մէկսիկայից, որ սկսված են նախնական բանակցութիւններ Միացեալ Պետութիւնների կառավարութեան հետ՝ ճանաչելու Խուէրտային մէկսիկական պրեզիդէնտ։

—

Տօկիօ.—Մամուլը ցանկութիւն է յայտնում, որպէսզի անգլօ-եւրոպական դաշնակցութիւնը ցոյց տայ Եապոնիային ոչ միայն քաղաքական, այլ և ֆինանսական աջակցութիւն, ֆրանսո-ռուսականի նման։

—

Ամստէրդամ.—Նիդէրլանդական թագաւորութեան 100-ամեայ յօբելեանի առիթով Վէնէզվելինա թագուհին դիմեց ազգաբնակութեանը մի հրովարտակով, որի մէջ մասնանշվում է այն կուլտուրական մեծ մակարդակը, որին հասել է երկիրը, և ցանկութիւն է արտայայտվում թէ ապագայում գոյութիւն կունենայ հաստատ ազգային անկախութիւն։

—

Վիէննա.— Ունգարական պատգամաւորութեան արտաքին գործերի մասնաժողովի այսօրվայ նիստում մասնակցեցին նաև օպոզիցիայի պատգամաւորները։ Վիճաբանութիւններ ըստ կրսվեցին կոմս Բերխտոլդի հաղորդագրութեան առիթով։

—

Կալկաթա.—Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց ռումբեր պատրաստելու գործիքներ։ Ձերբակալված են 5 բնակիչներ, գրաւված են գաղտնի գրութիւններ։

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

I

Կ. Պոլիս, 8 նոյեմ.

Հայոց նորընտիր պատրիարքը եկաւ և հանդէսով ընդունվեց բարձր իշխանութիւններից և հայ երևելիներից։

(Հ. Գ.)

II

Դիւմիշխանէ, 27 հոկտ.

Էրզրումէն-Տրապիզոն տաժանելի ճանապարհ է։ Այն տարածութիւնը, որ երկաթուղին ապագային պիտի կընայ կտրել 7—8 ժամէն, այժմ կառքը ստիպուած է անցնել առնուազն 7—8 օրէն։ Պետական խճուղի կայ, բայց շատ տեղեր՝ ջրերն իսկ կը զգուշանայ անցնել, վար գլորուելու վախէն և մինչև կուրծքը ցեխի մէջ խրուելու սարսափէն։ Կառավարութիւնը նախօրօք հրամայած էր ճամբու վրայ ինկած գիւղերու և քաղաքներու փողոցները մաքրել. այսպիսով շնորհիւ հայոց պատրիարքի՝ ով գիտէ քանի տարիէ ի վեր աղտոտ մնացած փողոցները «մաքրութիւն» տեսան։ Կառավարութիւնը հայոց պատրիարքին իր ուժը ցոյց տալու համար և մանաւանդ երկրի ապահովութիւնը պահպանելու մի ջոցներու կատարելութիւնը ապացուցանելու համար՝ շօսսէի վրայ գտնուած ժանդարմական պահականոցներուն պատուէր տուած էր, որ պատրիարքը անցնելու պահուն ժանդարմները իրենց զէնքերը շալկած՝ ճամբաներուն վրայ կանգնած ըլլան։

Նորընտիր պատրիարքը դիմաւորելու համար Դիւմիշխանէի հայ ժողովրդեան ներկայացուցիչները գացին մինչև Բաբերդ, երկու օրուան ճամբայ։ Ճամբուն վրայ գտնուող շրջակայ հայ գիւղերէն ձիաւոր ուղեկիցներ միշտ անպակաս էին. իւրաքանչիւրը իր կարգին կուղեկցէր մինչև յաջորդ գիւղին սահմանը, և այսպէս շարունակաբար։

Ճամբուն վրայ ինկած Աւերակ, Վարզահան, Բալախոռ և այլ գիւղերու և Բաբերդի ու Դիւմիշխանէի դպրոցական աշակերտները եկեղեցական շալակներ հագած՝ ժողովրդի հետ միասին խաչ ու խաչվառով թափօր կազմած, հրթիռներու և ատրճանակներու որոտով կը դիմաւորէին նորընտիր պատրիարքը։ Տէրացուները փոխանակ կրօնականի՝ շարունակ յեղափոխական երգեր կերգէին. «Դաշնակցական խումբ գնանք մենք Սասուն», «Լուսին չկար», «Կռուեցէք, տղերք» և այլն։

Արտաքուստ՝ բաւական ծիծաղելի հանդէսներ էին այդպիսի երգերը օրուայ հանդէսի նկատմամբ. բայց ծանօթանալով ժողովրդի ընդհանուր տրամադրութեան հետ՝ մենք այն համոզումը գոյացուցինք, որ ժողովուրդը առ հասարակ նորընտիր պատրիարքին անձնաւորութեան մէջ կը տեսնէ այժմ իր քաղաքական յոյսերուն ու սպասումներու մարմնացումը։ Այցելուներու խօսակցութիւնը միշտ կը դառնար երկրին քաղաքական կեանքին շուրջը։ Նորընտիր պատրիարքը պիտի կարողանա՞յ տառապող հայ ժողովրդին օգնութիւն հասցնել եւրոպական միջամտութեան ձևով. ահա այս էր բոլորի խօսակցութեան առարկան։ Քանի մը անգամ մենք լսեցինք գիւղացիներու խօսակցութիւնները, որոնք նոյն օրը իրենց գիւղը հիւր եղող «հայոց թագաւորի» վառքի մասին էին։

Բալախոռ գիւղի թափօրը երկսեռ էր։ Զատհաս, հերարձակ աղջիկներ հագած էին եկեղեցական շալիկ ու միացած երգեցիկ խմբին։ Նախկին շէն ու այժմեան աւերակ Հայաստանի ձորերուն մէջ՝ աւելի իդիլական պատկեր չէր կրնար ըլլալ, քան այդ երկսեռ գեղջուկներու երգեցիկ, խայտաբղէտ թափօրը, գիւղէ ու բնակչութենէ դուրս, հերկուած արտերու մէջէն անցնող։

Ճամբուն վրայ ինկած հայկական գիւղերուն մէջ նորընտիր պատրիարքը կանգ կառնէր և կը հեռաքրքրուէր ժողովրդին կենցաղով ու կարիքներով։

Գրեթէ բոլոր գիւղերէն ալ կը ներկայանային հայեր և բողոքագիրներ կը մատուցանէին։ Այդ բողոքագրերու համարեա ամբողջութիւնն ալ հողային բռնագրաւումներու մասին էին։ Գիւղացիները գրաւոր ու բերանացի բողոքէին ետքը՝ կուգային մեզ մօտ և գաղտնի կը հարցնէին.

— Նոր պատրիարքը ուժ, զօրութիւն ունի...

Շատ գիւղացիներ կը խնդրէին նորընտիր պատրիարքին, որ «հոգայ» իրենց վարժարանի մասին։ Շատ տիպիկ էր Վարզահան գիւղի մէջ՝ վարժապետին կարդացած ուղերձը. ան կոշտ-կոպիտ լեզուով կը խնդրէր նորընտիր պատրիարքին՝ աջակցիլ իրենց գիւղին մէջ հիմնուած Սեպուհեան երկրագործական վարժարանի գործը գլուխ բերելուն։

Տիգրանակերտէն մինչև Լաղիստանի սահման Դիւմիշխանէ, սրբազան պատրիարքի անցած մօտ 20–25 օրուայ ճանապարհներուն վրայ՝ բոլոր հայ գիւղերն ալ ունեցած են գլխաւորաբար երկու ցաւ. կեանքի, գոյքի ապահովութեան, որու հետ պէտք է հաշուել նաև հողային բռնագրաւումներու հարցը, և դպրոցական խնդիր։

Դիւմիշխանէ գիւղաքաղաքին մէջ նորընտիր պատրիարք հայրը արժանաւոր կերպով ընդունուեցաւ մասնաւորապէս հայ ժողովրդեան և ընդհանրապէս թիւրք կառավարութեան և յոյներու կողմէն։

Սրբազան հիւրը այսօր մեկնեցաւ դէպի Տրապիզոն, մնալով մեր մօտ միայն մէկ օր։

Լուրերուն նայելով տրապիզոնցիք շքեղ և փառաւոր ընդունելութեան համար տեսած են մեծ պատրաստութիւններ։

Դիւմիշխան

III

Տրապիզոն, 3 նոյեմբ.

Վեց օր առաջ պատրիարք Զաւէն արքեպիսկոպոսը տեղս ժամանեց։ Այդ օրը քաղաքը տարօրինակ երևոյթ ստացած էր։ Շուկաները մեծ մասամբ գոց էին։ Տասնեակ հազարաւոր ժողովուրդ ամեն ազգէ խառն, հայ, յոյն, թիւրք, լազ, եւրոպացի և այլն թափուած էին քաղաքէն դուրս՝ հայոց պատրիարքը դիմաւորելու։ Դիմաւորողներու առաջին խումբը գացած էր երեք օրուան ճամբայ առաջ։ Կառքերով և ձիաւոր դիմաւորողները գացին մի օրուայ ճամբայ՝ մինչև Զեվիզլու։

Հոկտ. 29-ին պատրիարքը մտաւ քաղաք։ Քաղաքէն դուրս եկած էին հայ և յոյն դպրոցներու աշակերտները, ժանդարմներու և զինուորներու հարիւրեակներ, քաղաքային և զինուորական բազմաթիւ պաշտօնեաներ, ֆրանսական, անգլիական, ռուսական, գերմանական, աւստրիական, իտալական, բելժիական, պարսկական և ամերիկեան հիւպատոսներու փոխանորդները յատուկ կառքերով և պաշտօնական ֆորմերով։ Ցոյն հոգևորականութիւնը և առհասարակ յոյն ժողովուրդը շատ սիրալիր և քաղցր ընդունելութիւն ցոյց տուաւ։ Այս պարագան նկատողութեան արժանի է այն տեսակէտէն, որ այժմ շատ տեղեր յոյն և հայ ժողովուրդներու յարաբերութիւնները լարուած են։

Թիւրք կառավարութիւնը ցուրտ ընդունելութիւն ցոյց տուաւ։ Կուսակալը զանազան պատրուակներով չեկաւ դիմաւորութեան և անուղղակի խորհուրդ տուած էր հայերուն, որ պատրիարքը նախ քան առաջնորդարան երթալը այցելէ ուղղակի կառավարութիւն։

Սրբազան պատրիարքը այդ բանը չըրաւ շատ իրաւացիօրէն. անիկա պահեց հայ ժողովրդի արժանապատուութիւնը։ Կուսակալին այցելութենէն յետոյ միայն ինք տուաւ փոխ-այցելութիւն։

Պատրիարք հօրը հացկերոյթով պատուեցին քաղաքապետութիւնը և հայ ազգայիններին ոմանք։

Այսօր պատրիարք սրբազանը մեկնեցաւ Կ. Պոլիս թիւրքական «Գիւլ-Զեմալ» նաւով։ Կառավարութիւնը անուղղակի հասկցնել տուած էր, թէ պատրիարքին համար անվայել կըլլայ եւրոպական նաւով մեկնիլը, ուստի Պոլսոյ կառավարութեան հրահանգով այդ նաւը յատկապէս դրուած էր սրբազանին տրամադրութեան տակ։

Բազմաթիւ ժողովուրդ, կուսակալը և բոլոր պետութիւններու հիւպատոսները անձամբ նաև եկած էին ողջերթ մաղթելու հայոց պատրիարքին։

Մանրամասն հետեւելով անցուդարձերուն և պաշտօնական տեղէ՝ բայց անուղղակի քաղած տեղեկութիւններուս վրայ հիմնուելով, պէտք է յայտնեմ, որ ռուսական հիւպատոսը դէպի պատրիարքը ցոյց տուած է շատ մըտերմութիւն և յարգանք, քան միւս հիւպատոսները։

Նոյեմբ. 7-ին պատրիարք սրբազանը պիտի հասնի Կ. Պոլիս։

Խ. Պօնտացի

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆ ԵՒ ՍԱՂԻՄԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

—

Երուսաղէմ իբր պատուիրակ երթալու համար, իր վերջին հիւանդութենէն ետք մնաւանդ, տրամադրութիւնը հասկնալու նպատակով դիմումներ եղած են Օրմանեան սրբազանի մօտ։ Նորին սրբազնութիւնը պատասխանած է, թէ պատրաստ է Երուսաղէմ երթալու, մէկ պայմանով միայն. կատարեալ լիազօրութիւն տալ իրեն։ Օրմանեան սրբազան յայտնապէս պատասխանած է, թէ ինքը խնամակալութեան տուած հրահանգներովը չի կրնար շարժիլ, այլ իբր հիմուտ մէկը անտեսական-մատակարարական գործերու և վանական ինտրիգի՝ պարբերաքի մը համահաւասար լիազօրութեամբ երբ ղրկուի, կրնայ խօսք տալ, որ մինչև վեցամիս կարգի կանոնի կը դնէ վանքը։ Օրմանեան սրբազան պատասխանած է, թէ ազգ. ժողովին կողմէ նուիրագործուած օրէնքը առ այժմ պէտք չէ գործադրութեան դրուի, մինչև որ իր պաշտօնը լրանայ։ Սրբազանին տուած այս պատասխանին վրայ է որ պատուիրակի մը անուանումը կուշանայ։ Այսու հանդերձ՝ Երուսաղէմի խնամակալութիւնը այսօր վաղը նիստ պիտի գումարէ և իր որոշումները եթէ մինչև չորեքշաբթի հաղորդէ խառն ժողովին, հաւանական է որ պատուիրակի մը ընտրութիւնը կատարուի, որովհետև դիտողութիւններ կըլլան՝ թէ վարչութիւնը դարձեալ կը մնանայ, հակառակ անոր որ ազգ. ժողովը պարտք դրած է իր վրայ փութացնելու օրէնքին գործադրութիւնը։

(«Ժամանակ»)

ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ՄԱՀՎԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Ուղղված «Մշակի» խմբագրին)

—

Կ. Պոլիս, 29 հոկտ.

Տնօրէն ժողովս խորին վշտակցութեամբ մըն է որ լսեց անակնկալ մահը ազգային անխոնջ գործիչ և «Մշակի» անբաժան դեկավար տարաբաղդ Ալ. Քալանթարի, որ իր դեռ առոյգ տարիների մէջ կը թողու կեանքը՝ ի խոր սուգ համակելով այն ամենքը, որոնք մօտէն կը ճանչնային այս մաքուր ու պատկառելի դէմքը և գնահատող էին անոր անձնուէր գործունէութեանը հայ ազգային կեանքին մէջ։

Տնօրէն ժողովս դժուարութիւն կը կրէ մխիթարութեան բառ մը գտնելու «Մշակի» համար, որ ողբացեալ Տէր-Մարկոսեանի մահէն ետքը երկրորդ ու անդարմանելի հարուած մըն ալ կը կրէ ահա մահուամբ իր գլխաւոր վարիչներէն միոյն, որուն կորուստը բովանդակ հայութեան ալ կորուստն է աներկբայապէս յանձին իր էն պատուական ու արժանաւոր զաւակներէն միոյն։

Տնօրէն ժողովս խորապէս ազդուած այս դժբաղդ դէպքովը կը բաւականայ ուրեմն Միացեալի խորին վշտակցութիւնը յայտնելով յարգելի խմբագրութեանդ և կը խնդրէ միանգամայն իր ղգացմանց թարգման կանգնիլ հանգուցեալին ընտանեկան պարագայից մօտ, որոնք պիտի մխիթարուին գէթ մտածելով թէ ամբողջ ազգը ցաւակից է իրենց։

Խորին յարգանօք

Ի դիմաց Հայոց Միաց. Ընկերութեանց

Տնօրէն ժողովոյ

Ատենապետ՝ Ա. Շիւանոնեան

Ատենադպիր՝ Պ. Իսագուլեան

—

Պարիզ, 12 նոյեմբ. (Ն. տ.)

Ս. Զաւարեանի ողբալի կորուստէն յետոյ, Ա. Քալանթարի տարաժամ մահը անբուժելի վէրք մը կը բանայ հայութեան սրտին վրայ։

Ա. Քալանթար մարմնացումն էր լրջութեան, չափաւորութեան, ողջմտութեան և գործնականութեան։

Նա մենտորը եղաւ հայ հողագործներին, որոնք ազգի մեծամասնութիւնը կը կազմեն։

Մեր ժողովուրդի ներքին և արտաքին հանգամանքներին քաջածանօթ, նա օրինապահութեան և խաղաղ զարգացման առաքելը եղաւ «Մշակի» էջերին մէջ։

Նա մին է մեր այն հաղուագիւտ գործիչներէն, որոնց գործունէութիւնը օգտակար միայն կրցած է լինիլ։

Ցաւակցանք իր յիշատակին։

Մինաս Ձերազ

—

Պարիզ, 7 նոյեմբ. (Ն. տ.)

«Բիւզանդիոնէն» կիմանամ Ա. Քալանթարի մահը և կը փութամ յայտնել ձեզ և «Մշակի» խմբագրութեան՝ խորին ցաւակցութիւններս։ Իր բազմադիմի, եռանդուն և լուրջ գործունէութեամբ՝ հանգուցեալը օգտակար անդամ մըն էր մեր ազգին. իր վաղաժամ անհետացումը ցաւ պիտի պատճառէ ամեն հայու։

Հաճեցէք, խնդրեմ, յայտնել ցաւակցութիւններս հանգուցեալին ընտանեացը։

Ա. Զօպանեան

—

Պարիզ, 10 նոյեմբ. (Ն. տ.)

Ալ. Քալանթարի անսպասելի մահվան լսելը մեծ ցաւ պատճառեց ինձ և գերդաստանիս։ Ընդունեցէք մեր անկեղծ ցաւակցութիւնը և խնդրեմ հաղորդէք մեր համակրութիւնները և խորին վշտակցութիւնը հանգուցեալի պատուարժան ընտանիքին։

Բժշկապետ Ա. Բարայեան

—

Պերա (Կ. Պոլիս), 28 հոկտ.

Խորազգաց վշտով մըն է, որ կը կարդամ Ալէքսանդր Քալանթարի անակնկալ մահուան գոյժը, այն նշանաւոր մարդուն, ճարտար գիւղատնտեսին, անզուգական խմբագրին, որու շահեկան ու գեղեցիկ յօդուածներուն և մշակած առողջ գաղափարներուն մատդիպ հետացումով միշտ կը հետեւէի «Մշակի» մէջ։

Անկարող եմ գրչովս յայտնել զգացած տխրութիւնս, առթիւ ազգային այս մեծ կորուստին, որ խիստ տխուր զուգադիպութեամբ տեղի կունենայ հոս այն պահուն, երբ ողբացեալ Սիմէօն Զաւարեան կանչընչանար հոս...։ Կը փութամ ուրեմն իմ անկեղծ ցաւակցութիւնս յայտնել ձեզ, ինչպէս նաև Քալանթարի սգակոծ ընտանիքին, և խնդրել, որ ճանչնաք զիս միշտ համակիր և անձնուէր «Մշակին»։

Դոքտ. Վահրամ Թորգոմեան

ԻՒՇՉԻՆՍԿԻԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

—o—

ԲԷՅԼԻՍԻ ԳՈՐԾԻ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

—

Գերմանական մամուլը մեկնաբանելով Բէյլիսի գործի մասին դատավճիռը՝ գնահատում է նրա նշանակութիւնը ռուսական քաղաքական կեանքի համար։ Տալով Ռուսաստանի քաղաքական պայմանների ընդհանուր ընտրոշումն «Vos. Zeit.»-ն ասում է.

Հոկտեմբերեան մանիֆէստի բարձրութիւնից Ռուսաստանը վերջին տարիները յաջորդաբար իջնում է ստոր և աւելի ստոր։ Վերջնական հաշուով հոկտեմբերի 17-ի մանիֆէստից այլ և ոչինչ չէ մնացել։ Մէկ-մէկու ետևից սահմանափակվեց ընտրական իրաւունքը, խօսքի և ժողովների ազատութիւնից հավել հեռաքշ են մնացել, մամուլը շղթայված է աւելի ուժգնօրէն, քան երբևիցէ, խղճմտանքի ազատութիւն գոյութիւն չունի և ամենանեղ նացիոնալիզմը յաղթանակում է։ Բէյլիսի դատը հանդիսանում է միայն ընդհանուր դրութեան ցուցարար։

Փոխանակ ձգտելու՝ հաշտեցնել ռուսական պետութեան զանազան հասարակական դասակարգերը և ազգային խմբերը միմեանց հետ և իշխանաւորների հետ, աւելի ևս լայնացնում են նրանց միջև եղած անդունդը։ Դրա հետևանքները, անտարակոյս, պէտք է յայտնվեն։ Նրանք կարող են վաղ կամ ուշ յայտնվել, բայց յաւիտեանս դէպս Բէյլիսի դատը ցոյց է տալիս, թէ ինչ հունձ է հասունանում Ռուսաստանում։

Առաջ լսելով գերմանական լրագրի այս կարծիքը՝ «Рус. Вѣд.» թերթը ասում է իր կողմից.

«Ռուսաստանի ղեկավարները հասան այնտեղ, վերջապէս, որ արտասահմանում իրանց գործունէութիւնը գնահատում են ըստ արժանիքի։ Ռուսական քաղաքական կեանքի մի այլ կողմը, հակառակ բանակի ընտրումը շոշափում է «Berl. Tageb.» թերթը, խօսելով այն նշանակութեան մասին, որ ունի Բէյլիսի գործը ռուսական հասարակականութեան մէջ։ Ցոյց տալով, որ ռուս ինտելլիգենցիան վերջին տարիների ընթացքում ստիպված էր զիջել բէակցիային իր բազմաթիւ դիրքերը, գերմանական լրագիրը ասում է.

Կիէվի գործի ազդեցութեան ներքոյ այն ամենը, ինչ որ ճնշված էր, նորից ոյժ գտաւ իր արտայայտութեան համար։ Պաշտպանները և ամենից առաջ կադէտների լիդէր Մակլակովը խօսում էին Կիէվում ամբողջ ռուս ինտելիգենցիայի անունից, և այն ժամանակ, երբ դատաստանական դահլիճում ընթանում էր պրոցէսը, նրանից դուրս, Ռուսաստանի քաղաքներում, կատարվում էր մաքրագործութեան մի տեսակ մեծ պրոցեսը։ Բէյլիսի գործը կարող է լինել մինը այն բոլէներից, որոնց երկար շարքը անհրաժեշտ է, որպէսզի Սուլիպինին տեսնող ռուս երկրի վրա նորից փայլէ արևը։

Թիֆլիսի առաջնորդին ուղարկված կօնդակից երևում է, որ անցեալ տարի, մինչև օրինութիւնից յետոյ, Էջմիածնում կայացել է մի եկեղեցական ժողով, բաղկացած սինոդի անդամներից և թեմական առաջնորդներից՝ «խորհելու համար Հայաստանեայց ս. եկեղեցու բարւոք անտեսութեան մասին»։ Այդ ժողովը, ի միջի այլ գործերի, անհրաժեշտ է համարել ընդարձակել պսակադրութեան օրերը տարվայ ընթացքում և խնդրել է Հայրապետից կարգադրութիւն անել այդ մասին։ Հայրապետն ևս, պսակադրութեան օրերի ընդարձակման մէջ «չը տեսնելով ոչինչ կարմող մասն հաւատոյ կամ դաւանութեան», հաւանութիւն է տուել ժողովի առաջարկին, բայց հարկաւոր է համարել, որ «այդ լուրջ խնդիրը քննվի նաև Կ. Պոլսի հայոց եկեղեցական ժողովում», և ըստ այնմ հրահանգ է տուել նախկին պատրիարք Արշարունի արքեպիսկոպոսին, որ այս տարվայ օգոստոս ամսին ուղարկել է իրանց եզրակացութիւնները յարուցված խնդրի մասին։

Ի նկատի ունենալով այդ ամենը, Կաթողիկոսը անօրինել է՝ 1) չը կատարել պսակադրութիւն կիրակի օրերը, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը, հինգ տաղաւարաց մեռելոցի օրերը, Տեառն Ծննդեան և Անուանակոչութեան տօները, Տեառնընդառաջի, Աւետեաց և Համբարձման օրերը, Մեծ-Պասի օրերը, զատկական օրերի առաջին շաբաթը, սկսեալ Բարեկենդանից մինչև Նոր-կիւրակէի երկուշաբթի օրը, Առաջաւորաց, Վարդավառի, Վերափոխման, Խաչվերացի, Ցիսնակայ և Ծննդեան շաբաթապահոց հինգ օրերը. 2) կատարել պսակադրութիւն մնացած բոլոր օրերը և համարելով եկեղեցական օրվայ սկիզբը երեկոյեան ժամերգութիւնից յետոյ, կիրակի և վերոյիշեալ այլ արգելեալ օրերը կարելի է կատարել պսակադրութիւնը երեկոյեան ժամերգութիւնից յետոյ, եթէ նրան հետևում է պսակի համար թոյլատրված օր։

Այս կարգադրութեան գլխաւոր միտքը կայանում է նրանում, որ՝ այսուհետև՝ Զատկից մի շաբաթ անցած՝ կարելի է պսակ կատարել, մինչ Նախկին օրէնքով՝ Զատկից մինչև Համբարձում չէր կարելի։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՖՕՆԴԻ ԳՈՒՄԱՐԸ

—

«Մշակի» երէկվայ համարում անկարող եղանք գտնել առաջնորդող յօդուածի մէջ ցոյց տրված տեղեկութիւնը դպրոցական ֆօնդի գումարի մասին։ Մենք այդ գումարն որոշում ենք կէս միլիոն ռուբլի հետևեալ ձևով. 1) Բեսարաբիայի թեմում հանգանակված (Նոր-Նախիջևան, Ռոստով, Մոսկվա, Պետերբուրգ) և Ս. Խաչեանի կըտակի գումարը—200,000 ր., 2) Պետերբուրգի հայոց եկեղեցիների խորհրդի յատկացրած գումարը, 10 տարվայ ընթացքում, տարեկան 10,000 ր. տալու պայմանով—100,000 ր., 3) Բաքուում հանգանակված—50,000 ր., 4) Էջմիածնի սինոդի տուածը—15,000 ր., 5) հանգուցեալ Կ. Լալայեանցի կտակած գումարը, որ Կաթողիկոսը յատկացրել է ֆօնդին—40,000 ր., 6) Թիֆլիսում հաւաքված 11,000 ր., 7) միւս թեմերում (Շամախու, Աստրախանի, Երևանի, Ղարաբաղի, Թիֆլիսի), հանգանակված—84,000 ր.։

Գումարն է. 500,000 ր.։

Եթէ դպրոցական ֆօնդ համարենք և այս տարի յօգուտ Ղարաբաղի թեմական դպրոցի և Շուշու Մարիամեան օրիորդական դպրոցի հաւաքված և յատկացված 500,000 ռուբլին, կը ստանանք յօգուտ դպրոցական ֆօնդի ընդամենը 1.000,000 ռուբլի։

ԾՆՈՂՆԵՐ, ՍՐՏՈՎ ՄՕՏԵՑԷՔ ԴՊՐՈՑԻՆ

(Գաղվայ երեկոյթի առիթով)

—

Առաջադիմութեան ճամփէն բռնած ենք գնում, օրէ-ցօր կատարելագործվում է կեանքը, օրէ-ցօր առաւել լայն ծաւալով փռվում է գրագիտութիւնն ու ուսումը ժողովրդի մէջ, տարէ-ցտարի բարձրագոյն ուսումն աւարտող երիտասարդութեան բանակները վարժարաններից դէպի կեանքն են դառնում աշխատելու կեանքի բարւոքման անդաստանի վրա։

Այս երևոյթն ընդհանուր է, զգալի արտաքուստ, սակայն, ախոռ, առերևոյթ է ի ներքուստ։ Լուսաւորութիւնը, գիտութիւնը միայն ծանօթութիւնների, խմացումների հետ չը պէտք է կապել. ճշմարիտ լուսաւորութիւնը միայն մտքի սրութիւն չէ և ոչ ծանօթութիւնների առատութիւն, այլ հոգու ազնուացումն, որ հնարաւոր է միայն մտքի ընդարձակութեամբ, բարի զգացմունքների ներշնչումով, բարին, գեղեցիկն ու ճշմարիտը գործելու կամեցողութեամբ։

Մտքի միակողմանի զարգացումն առանց զգացմունքի և կամեցողութեան դաստիարակութեան շահաւէտ չէ կեանքին և ոչ ճշմարիտ առաջադիմութիւն։ Հենց այդ է պատճառը, որ արդի առաջադիմութեամբ պարծենում ենք, բայց կեանքը երջանիկ կոչելու իրաւունք և հարմարակութիւն չունենք. մեր օրերի կեանքը, ուր եսասիրութիւնը, չարութիւնը, գողութիւնն ու աւարառութիւնը, զրկանքն ու անիրաւութիւնն են ծառացել։

Այս աւաղելի իրականութեան էական պատճառներից էն նշանաւորը դպրոցումը չէ, այլ ծնողական յարկի տակ, ընտանեկան դաստիարակութեան մէջ, որի վրա շատ սակաւներն են ուշադրութիւն դարձնում։

Դպրոցը կարող է և հնար ունի միայն ուսանող սերնդի միտքը ճոխացնել. հոգու ազնուացումը միայն տանն է հնարաւոր։

Կովկասի տէր փոխարքան ծնողական ընկերութիւնների հիմքը դնելով կամեցել է ծնողներին դաստիարակչական կոչման հրաւիրել, որպէս օժանդակ մարմինների դպրոցին։

Այդ կարևոր խնդրին ու կարգադրութիւնը «Т. Л.»-ի 255-դ համարում 1 գիմնազիստ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԿՕՆԴԱԿ ՀԱՐՍԱՆԵՐԻ ՕՐԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

—

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը մի կօնդակով, գրված հոկտեմբերի 26-ին թեմական առաջնորդներին, հետևեալ նոր անօրինութիւններն է անում այն մասին, թէ տարվայ ո՞ր օրերին կարելի է պսակ կատարել և ո՞ր օրերին չը պէտք է կատարել։

ծնողական ժողովի նախագահ՝ բժշկ Ա. Շեհանը մի սիրուն յօդուած է նուիրել «Ծնողական ժողովների կոչումն» խորագրով։

Ամէն մի ծնողի սրտին մօտ պիտի լինեն բժ. Շեհանի մտքերը, կոչը, հրաւէրը, որ փորձառու մարդու և լաւ դաստիարակուհեան դերում ունեն։

Թող ըմբռնեն ծնողները, թէ ոչ մի դպրոց, ոչ մի համալսարան չէ կարող ուղղել մի պատանու, որ մինչև 14 տարեկան հասակում ծնողների ձեռքի տակ կամ անդամալարակութիւնից և կամ վատ օրինակներից փչացել է սրտով։

Ուշադրութեան առէք, ծնողներ, բժ. Ա. Շեհանի մտքերը, սրտով մօտեցէք դպրոցին, աշակցեցէք նրան, որ ձեր զաւակները մտքի լոյս ունենալուց զատ և ազնիւ հոգով զօրանան։ Այլապէս՝ դուք ձեր ծերութեան օրերում և կեանքն ամէն օր դառնութիւն էք ճաշակելու այն յետնորդների կողմից, որոնք ուսմամբ պարծենալու յաւակնութիւն ունեն։

Ցաւ լինի ձեզ, ծնողներ։

Բ. Վ.

ՄԷԿՆ ԷԼ ԸՆԿԱԻ

(Ա. Ն. Փուրցեկլաձէի յիշատակին)

Հարազատ ժողովրդի, չարատանջ գիւղացիութեան, փոքրաթիւ, բայց կենտրոնակ ազգի լաւագոյն ապագայի և բարօր վիճակի վարդագոյն յոյսերով ապրող իդեալիստ վրացի գործիչները, 60-ական թուականների լուսաւոր գաղափարներով սնված առաքեալները, նման հայերիս մեծ գործիչների, իրար ետևից գնում են հա գնում։ Անողոք մոլորն է այն, որ հատու մանգաղը ձեռքն առած՝ կարում է հա կարում բարձրաթռիչ գաղափարներով ապրող պանծալի գործիչների կեանքն ու խմբերեցնում նրանց արեը։

Կուսական անտառների դարաւոր հսկայատիպ կաղնիներն են, որ չը դիմանալով ժամանակի աւերիչ ոյժին՝ դիտապատ ընկնում են, յաւիտենաս ընկած մնալու պայմանով, թողնելով իրանց շուրջը թուփ ու մացառներ, որոնք նոյնպէս խամրելու, չորանալու և փոշիանալու վտանգին են ենթակայ, որովհետև չը կան այլ ևս հովասուն և կենդանարար կաղնիներն, որոնց ստուերախիտ ճղների ներքոյ այն մանրերը կարողանան պատպարվել հողմ ու անձրևից, արև-կարկուտից և մերթ ընդ մերթ ուժգին թափով փչող ձմերային բուք-բորանից։

Արդ, ով է, որ փոխարինելու է երախտաւոր կաղնիներին, ինչպէս մեր, նոյնպէս և վրաց բարձր գաղափարներով ապրող բազմաշատ գործիչներին։

Զիցէ թէ այն մանր ու մեծ թուփ ու մացառները, որոնք մնացել են առանց հովանու, անպատսպար, անօգ ու անպաշտպան։

Երէկ գեղեցիկ Վրաստանի մի անկիւնում, Գօրու գաւառի գիւղերից մէկում, Մէրէթում իր համար յաւիտենական խաղաղայոյզ գտաւ մեր բաղդակից վրացի ժողովրդի էն լաւ գործիչներից մէկը, հասարակական ու գրական մեծանուն մշակ Անտոն Նիկոլայևիչ Փուրցեկլաձէն։

Մեծ է նրա երախտիքը վրացի ժողովրդի վրա, որովհետև նա իր երկարատև կեանքի ընթացքում ամբողջ էութեամբ, հոգեկան բարձր արժանիքների ամբողջ կարողութեամբ, անկուն ու անսայթաք կերպով առաջ է ընթացել ժողովրդաշէն շաւղով, հանդիսանալով վրացի գրողների անմահ պլէադայի ամենապտղաւէտներից մէկը։

Վրացի ժողովրդի պատմական անցեալն ու ժամանակակից կեանքը նրա գրչի տակից դուրս եկան որպէս գլուխ գործոցներ վրաց ազգի անցած ու ներկայ հոգեկան ապրումների, յուզումների ու ալեկոծութիւնների, լաւ ու վատ օրերի, երջանիկ րոպէների և սև ու մութ վայրկեանների։

Թոյլ գրիչս անզօր է ընթերցողի առաջ պատկերացնելու և նրա արդիւնաբեր հասարակական-գրական գործունէութեան հարատև նկարագիրը տալու, որովհետև մեծ է նրա մատուցած «Ցուցակ ծառայութեանցը» վրացի ժողովրդին։

Մեծանուն և հսկայ՝ Ալէքսանդր Քալանթարի, շիտակ ու մաքուր Ս. Զաւարեանի, եռանդուն ու բեղմնաւոր Կ. Խատիսեանի ողբերգական վախճանի պատճառով մեր աչքերից բղխող արտասուքի շիթերից բաժին հանենք և եղբայրակից վրացիների լաւագոյն զաւակի թարմ աճիւնի վրա ցողենք այն, ի նշան մեր տածած խորին յարգանաց դէպի Ա. Փուրցեկլաձէի անձն ու գործունէութիւնը։

Մեր երեք կորուստներից կսկիծցող սրտի անհուն ցաւակցութիւնն յայտնենք մեր եղբայրակից վրացի ժողովրդին ու ինտելիգենցիային։

Sit tibi terra levis.

Յար. Գասպարեան

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԻ ՄԱՀՎԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

Զգրաշէնի ս. Աւետաց եկեղեցու ծխական երկսեռ դպրոցի հոգաբարձութիւնն իր վերջին նիստում որոշեց հանդուցեալ Ս. Զաւարեանի, Ա. Քալանթարի և Կ. Խատիսեանի յիշատակները յարգելու համար նրանց անունով մի-մի ձրիավարժ աշակերտ պահել իր խնամքին յանձնված ծխական դպրոցում։

«Տարազի» համարը

Լոյս տեսաւ «Տարազի» հոկտեմբեր ամսի համարը, որ ամբողջովին նուիրված է ազգային-հասարակական երեք գործիչների՝ Ալ. Քալանթարի, Ս. Զաւարեանի և Կ. Խատիսեանի յաւերժ յիշատակին։ Համարը կազմված է խիստ շքեղ, գեղեցիկ և բազմաթիւ պատկերներով։ Ալ. Քալանթարը, ինչպէս և միւսները, նկարված են զանազան դիրքերով և զանազան մեծութեամբ։ Տպված են նաև Ալ. Քալանթարի ինքնաձեռագրի ֆակսիմիլէն և վերջին պատկերները՝ դագաղի մէջ ու յուղարկաւորութեան թափօրը։ Այդ համարի մէջ յօդուածներ ունեն տպած Ա. Եզեկեան, Ա. Աթանասեան, բժշկ. Բ. Նաւասարդեան, Շիրվանզադէ, բժշ. Բ. Աղասարեան, Ց. Տէր-Գրիգորեան և այլք։

Համարը իր բովանդակութեամբ և ճոխութեամբ մի գեղեցիկ գեղարուեստական գործ է ներկայացնում և արժէ որ ամէն մի հայ տան սեղանի վրա դրված լինի։

ՑԱՑՑՏԻ ՈՃՐԱԳՈՐԾԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բաթում, 7 նոյեմ.

Ամսիս 5-ին, երեքշաբթի օրը, առաւօտեան ժամը 11-ին, մի անյայտ ոճրագործ մտնում է «Պարիզ» հարստները, որտեղ սպասելիս է եղել խուզարկու ոստիկանութեան գործակալ Գլախա Ուրուշաձէն։

Գործակալը հարց ու փորձ է անում նրա անձնաւորութեան մասին. փոխանակ հարցին պատասխանելու, առաջարկում է գործակալին 200 ր. փող. գործակալը պահանջում է հետևել իրան դէպի խուզարկու բաժանմունքը։ Ճանապարհին ոճրագործը մի ակնթարթում «Մաուզէր» սիստեմի տարեանակի երկու հարուածով վիրաւորում է իրան ուղեկցող գործակալին ոտքերից և սկսում է փախչել Քութայիսկայա փողոցով։

Սկսում են հետապնդել թէ խուզարկու ոստիկանութեան մէջ գործակալները և թէ պահապանները։ Զարագործը վազելով անցնում է Էրիսաւվսկայա փողոց և մտնում է Էրենտարաւտի կամ-կարասիքի խանութը, յետոյ իսկոյն և եթէ դուրս գալով՝ տարեանակի մի հարուածով, հէնց խանութի շեմքի վրա, վիրաւորում է փորից խուզարկու ոստիկանութեան թարգման Գավվային, որից յետոյ գնդակների տարափի տակ անցնում է Գրեչեսկայա փողոցը և փախչում նոյն ուղղութեամբ։ Այնտեղ մէջքից և կողքից վիրաւորվելով վայր է ընկնում և, ընկած ժամանակ, մէջքը դէմ տալով այնտեղ գտնված հեռաչրական սիւնին, դարձեալ արձակում է երկու անգամ, բայց անօգուտ։ Նրան իսկոյն տանում են քաղաքային հիւանդանոց։

Վիրաւորի մօտ գտնվել է ոսկի ժամացոյց, փամփուշտակալ՝ 60 հատ փամփուշտներով, և ոտքերի շուրջ փաթաթած 5800 ր. գումար՝ 100 բուբլանոց նոր թղթադրամներով։

Հիւանդանոցում դատական քննիչի և ոստիկանութեան հարցերին պատասխանել է հայհոյանքներով։ Նոյն օրը ոճրագործը քաղաքային հիւանդանոցում վախճանվում է։ Ոճրագործը մօտ 30 տարեկան, միջահասակ և շիկահեր երիտասարդ էր։ Պատմում են, որ հիւանդանոցում մահից առաջ արտասանել է վրացերէն լեզուով ոտանաւորներ։

Ոճրագործի մասին հետևեալ լուրերն են պտտում. իբրև թէ նա յայտնի աւազակապետ Լօրաձէի խմբից է, որոնք սարսափ են ազդել ամբողջ Քութայիսի նահանգում և որոնք մեզ գրվում են թէ գլուղապետ Պերեմենչի կեանքի դէմ փորձ կատարելու, Անանեանին փախցնելու և թէ շատ սոսկալի յանցագործութիւնների մէջ։

Ինչպէս ասում են, ոճրագործը իր մի քանի ընկերներով կամեցել է Բաթումի վրայով անցնել Թիւրքիա։ Կասկածում են, որ յիշեալ ոճրագործը այդ խմբին պատկանող, խոշոր դեր խաղացող Ալէքսէյ Թուշինն է։

Վիրաւոր գործակալ Գավվան ամսիս 6-ի առաւօտեան զինուորական հիւանդանոցում վախճանվեց։

Ա. Նիկողոսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Թիֆլիսում ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, Վրաստանի էկզարքոսը կը մեկնէ Սիմֆերօպոլից նոյեմբերի 13-ին, Բաքու կը հասնէ նոյեմբ. 15-ի առաւօտեան և պօստային գնացքով կը դիմէ Թիֆլիս, ուր կը հասնէ նոյեմբ. 16-ին, առ. ժամը 9-ին։ Կովկասի փոխարքայի կողմից էկզարխին ողջունելու համար նշանակված է իշխ. Ա. Ճավճավաձէն։

— Կովկասի շատ քաղաքներից արդէն տեղեկութիւններ են ստացվել, որ նշանակված են ներկայացուցիչներ Կովկասեան քաղաքների ներկայացուցիչների 2-րդ համագումարին մասնակցելու համար։ Մի քանի ակումբ համաձայնել են թոյլ տալ համագումարի անդամներին ձրիաբար մուտք ունենալ ակումբները համագումարի ընթացքում։

— Կովկասեան քաղաքների ներկայացուցիչների երկրորդ համագումարին, որ կայանալու է Թիֆլիսում ամսիս 16—21-ը, «Մշակի» կողմից իբրև ներկայացուցիչ կը մասնակցէ խմբագիր Հ. Առաքելեան։

— Երևան քաղաքը և նահանգը մի ամբողջ ամիս շարունակ ահաբեկված էր կողոպտիչներից և դրամաշորթներից։ «Баку» լրագրի ասելով, այդ դրամաշորթների և կողոպտիչների գործունէութիւններն այն աստիճան սոսկացան, որ նրանք բաժանմունքներ բացին նաև Ալէքսանդրոպոլում, Կարսում և ուրիշ շատ քաղաքներում։ Չը կայ Երևանում մի հարուստ, որ չը ստանար սպառնական նամակ փողի պահանջով։ Միայն վերջերս տեղական առևտրական Ա. Գրիգեանը յանձնեց նրանց գանձարկղին 2000 բուբլի։ Վճարել են և ուրիշները։ Հէնց նորերս դրամաշորթները սպանեցին դիւղագործ Արշակ Աքօլեանին։ Նորերս կալանաւորվեց դրամաշորթներից մէնը Եղիազարեանի մօտ, որից նոյնպէս փող էին պահանջել։ Այդ ձերբակալութիւնը յոյս ներշնչեց, թէ աւազակախումբը կը յայտնագործվի և կը պատժվի։ Սակայն, դրանից յետոյ էլ, խմբի գործունէութիւնը չը պակասեց։ Երևան եկան նոր փոքրիկ կողոպտիչների խմբեր։ Վերջինները օրը ցերեկով ներս են խուժում խանութները, տները և կողոպտում են, ինչ որ կարելի է։ Այս օրերս կողոպտեցին մի դեղատուն, մրգի խանութ և մի քանի ուրիշ կրպակներ։ Վերջին օրերը քաղաքում կատարվում են յիշեալ կողոպտիչների պատճառով ուժեղ խուզարկութիւններ և ձերբակալութիւններ։ Կալանաւորված են կասկածով 30-ից աւելի մարդ։ Ասում են, որ դրամաշորթների թուում կան շատ յայտնի և մեծ դիրք ունեցող անձինք։

— Մինիստրների խորհուրդը հաւանութիւն է տուել Պետ. Դումային ներկայացնելու համար հետևեալ առաջարկութիւնները. փոխել Թիֆլիսի ֆէլդշէրական դպրոցի ծառայողների կարգը, աւելացնել նահանգական և շրջանային տեսչների անդամների ռոճիկները և նոր միջոցներ յատկացնել կովկասեան թանգարանի նոր շինութեան կառուցման համար։

— Կովկասի փոխարքան հաստատել է Քութայիսի գաւառական աղնուականութեան պարգևատրելու իշխ. Դաւիթ Նիժարաձէի ընտրութիւնը։

— Այսօր առ. ժամը 11-ին նշանակված է էժան կացարանների խնդրով զբաղվող մանուժողովի նիստը։

— Քաղաքային վարչութիւնը հարց է յարուցել մէնշեվիկներին Միքայէլեան փողոցը Դիզուբէի հետ Մուշտայիդ այգու մէջով։

— Այսօր Արքունական և Արտիստական թատրոններում ցերեկով կը լինեն ներկայացումներ էժանացված դներով։

— Լոյս տեսաւ ռուսերէն Լեոն Շանթի «Հին Աստուածները» Կարա-Դարվիշի թարգմանութեամբ։ Ոտանաւորները թարգմանել է բանաստեղծուհի Մարիէտտա Շահինեան։ Գրքին կցված է Կարա-Դարվիշի ընդարձակ առաջաբանը։

— Բաքուի բարեգործ ազա Մուսա Նաղիևը, որ վերջերս նուիրեց 300,000 ր. Բաքուում հիւանդանոց կառուցանելու, յայտնել է քաղ. վարչութեան անդամ Հաջինսկիին, որ նուիրում է դարձեալ 100,000 ր. մանաւորապէս աչքի հիւանդութիւնների բուժարան հիմնելու համար, և խնդրել է նրան կազմել կառուցման նախագիծ և որոշել քաղաքի կենտրոնում մի հողաբաժին, որպիսին կարող է դուման յատկացնել այդ նպատակով։ Հաջինսկին շնորհակալութիւն յայտնեց և ընդունեց, որ այդպիսի բուժարանի կարիքը շատ մեծ է Բաքուում, ուր մեծ թիւով մահմեդականներ տառապում են աչքի հիւանդութիւններով, գլխաւորապէս տրախոմայով։

— «Astrax. Вѣст.» լրագրի երեք համարներում տպագրված են Ս. Ք. Ասլանեանցի յօդուածները՝ հայ տառերի գիտի և տպագրութեան մեծ յօբելեաններ մասին։

— Հայ Սահմանադիր-Ռամկավար կուսակցութեան Սեբաստիայի ակումբը գրում է մեզ. «Վարչութիւնս կը փութայ ձեզ մօտ, յանուն Ակումբի, իր խորին ցաւակցութիւնը յայտնել թերթիդ անխոնջ աշխատակից ողբացեալ Յովհաննէս Տէր-Մարկոսեանի առթիւ, ինչ որ սրտի խոր տխրութեամբ համակեց մեզ բոլորիս»։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Նոյեմբերի 8-ին, Թիֆլիսի 3-րդ տղայոց գիմնազիայի հայերէնի դասատու Բենիկ վարդապետի ընակարանից, նրա բացակայութեան ժամանակ, անյայտ մարդիկ գողացել են 140 ր. արծաթէ իրեր։ Կասկածը ոչ ոքի վրա չէ յայտնված։

— Նոյեմբերի 7-ին Կիրօչնայա փող. էլեքտրաքարշի № 56 վագոնում յանկարծամահ եղաւ Գօրու գաւառի բնակիչ 60 տարեկան Եֆիմ Գէօրգօրիանին։

— Նոյեմբերի 7-ին թոյն խմեց անբուժելի հիւանդ 60 տարեկան Նինա Գր. Իվանովնան։

— Նոյեմբերի 7-ին Զէյդաշէնի եկեղեցու երէցփոխ Ալէքսանդր Քալանթարեանը յայտնեց ոստիկանութեան, որ լոյս նոյեմբ. 7-ի գիշերը անյայտ չարագործներ կեղծ բանալու օգնութեամբ և կոտրելով եկեղեցու երկու փայտէ և մի երկաթէ տուփերի կողպէքները, գողացել են 15 ր. կանխիկ փող, 50 բուբլի արժեցող արծաթէ գօտի, 24 բուբլու ուրիշ արծաթէ իրեր։ Կասկածով 4-րդ մասի պրիստաւը կալանաւորել է յիշեալ եկեղեցու պահապան Արսէն Սարգսեանին և Թորոս Ղազարեանին, նաև Աւետիս Դարիբեանին, որոնք իրանց մեղաւոր չեն ընդունում։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԴԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

— o —

ԱՐՑԻԲԱՇԵՎԻ «ԽԱՆԴԸ»

Ես դժբաղդութիւն ունեցայ տեսնելու այսպէս կոչված ռուս վիպասան-դրամատուրգ Արցիբաշեվի նոր պիէսը՝ «Խանդ» (Ревность) վերնագրով ռուս բեմի վրա։

Ասում եմ՝ դժբաղդութիւն։ Պիտի ասէի զղջանք։

Եւ զարմացայ, որ կան Ռուսաստանում թատերական բեմեր, ուր ներկայացվում են այդպիսի և նման երկեր։

Արցիբաշեվին ես ծանօթ չեմ։ Մի անգամ ես ևս ուրիշների հետ դատաւոր էի հրաւիրված նրա «Սանին» անունով վէպի հրապարակական դատին։ Այդ վէպը ես սկսել էի կարդալ և չէի կարողացել աւարտել։ Ոչ այն պատճառով, որ նա պօռնիօգրաֆիական մի գրուածք է, ինչպէս ասում են շատերը, այլ որովհետև հետաքրքրական չէր, զուրկ էր ստեղծագործական ներշնչումից։ Յարձակվում էր վէպի վրա մի պարոն Կօզլով անունով, պաշտպանում էր նրան մի հայ փաստաբան՝ Մալխազով անունով։

Թէ հակառակորդը և թէ պաշտպանը ասացին երկար ճառեր, առաջինը բաւական սրամիտ և պերճախօս, երկրորդը ճապաղ, թմրեցուցիչ, անշնորհք։

Որքան յիշում եմ, մեր վճիռը շատ էլ նպաստաւոր չեղաւ Սանինի բարոյական աշխարհահայեացքի մասին։

Ես ուրախ եմ, որ չեղաւ։

Այժմ ես տեսնում եմ ռուս հեղինակի մի նոր գործը՝ «Խանդ»։ Հինգ արարուածներից բաղկացած մի պիէս։ Մի գործ, որ ռուս հոյակապ գրականութիւնը պատիւ չը բերելուց զատ՝ բաւական նսեմացնում է այն հասարակութեան ճաշակը, որ կարդում կամ լսում է Արցիբաշեվների նման հեղինակներին։

Ի՞նչ է այդ պիէսը։ Ծայրէ ի ծայր բացարձակ զրպարտութիւն կին էակի վերաբերմամբ։ Կոպիտ ձեռքով նրա երևսին շպրտված ցեխի կոյտ։ Շատ սահմանափակ խելքի և շատ կասկածելի զգացումների մի բիրտ արտադրութիւն։

Ֆլիրտ, ֆլիրտ և ֆլիրտ։ Ֆլիրտում են ամենքը, և՛ ուսանողը, և՛ իշխանը, և՛ բժիշկը, և՛ օֆիցէրը, և՛ երիտասարդը, և՛ ծերը, և՛ տիկինը, և՛ օրիորդը։

Ամբողջ չորս ժամ շարունակ լսում ես ցնդել խօսքեր, շատ անշնորհք քօղարկված վատ ակնարկներ, տափակ սրախօսութիւններ։ Տեսնում ես անասնական կրքերի, գազանային ինստինկտների բռնկումներ և վերջը ամուսնու և սիրեկանի միջև այլանդակ, փողոցային բռնցկահարութիւն։ Եւ այդ բոլորը այնքան կոպիտ, այնքան բուռ, որ հալիս կարողանում ես քեզ զսպել թատրոնում և չը գոռալ։

— Բաւական է, ծածկեցէք վարագոյրը։

Արցիբաշեվը արիւնաքրտինք թափելով, փրփուրը բերանին, մի գլուխ ճգնում է ապացուցանել, որ կին կոչված էակը ի բնէ ծնված է միայն և միմիայն պոռնկութեան համար, որ նա տատիսս է, խաբեբայ, եսամոլ, չար, դաժան, որ նա չունի իր հոգու խորքում ոչ մի սրբութիւն, որ կարողանար զսպել նրա գազարի բնազդը։

Եթէ այդպէս է, ապա ինչու՞ նոյնը չը պիտի ասել և տղամարդու մասին։

Այդ ոչ բնական օրէնքներն են կնոջն այդքան հրէշ ստեղծել և տղամարդուն ոչ։

Մենք գիտենք, որ սեռերի տարբերութիւնը ունի իր օրոշ դրոշմը կնոջ և տղամարդու հոգեբանութիւնների վրա, որ շատ հանգամանքներում են նրանք տարբեր մտածում և տարբեր զգում։ Բայց գիտենք նաև, որ այդ երկու հոգեբանութիւնների մէջ կայ և՛ մի անխզելի կապ, որ կշեռքն ունի թէև երկու թաթ, բայց նրանցից մէկի վրա մարգարիտներ չեն դրված, իսկ միւսի վրա, ընդհակառակը, աղբակոյտ։

Եթէ կինը մարմնացած կեղծիք է, նոյնն և տղամարդը, քանի որ երկուսն էլ ենթակայ են բնութեան միևնոյն պահանջներին սեռականի վերաբերմամբ։

Եթէ իրականութիւնը վերցնենք, սեռական կրքերին յաղուրդ տալու մէջ աւելի մեծ կեղծիք է տղամարդը, քան կինը, որովհետև նա շատ անգամ աւելի է խաբում ու դաւաճանում, քան կինը։

Բայց ոչ, պ. Արցիբաշեվը և նրա նման մտաւորական գրողները կնոջ համար ստեղծել են մի ուրոյն աշխարհ, ուրոյն հոգեբանութիւն և ուրոյն ճշմարտութիւն։ Կինը ապականված է ոչ նրա համար, որ մարդ ստեղծված է, այլ որովհետև կին է։ Նա ապականում է տղամարդուն իր մերձաւորութեամբ, հետևաբար նրան պիտի մատներով խեղդել, որպէսզի տղամարդ կոչված երկոյին անապական էակը վերիժառու լինի և ստանայ հոգեկան վարձատրութիւն։

Եւ պ. Արցիբաշեվը խղճի ամենայն հանգստութեամբ իր «հերոսներից» մէկին ստիպում է խեղդել իր դաւաճան կնոջն ու նրա մարմինը թաւալել իր ոտների տակ։ Խեղդում է այն տղամարդուց դրդված, որ այդ կնոջը ապականողներից մէկն է եղել։

Կատարեալ հոտենտոտային աշխարհահայեացք։

Թող ինքն Աստուած հեռու պահի հայ բեմը այդ տեսակ երկերից։

Շիրվանզադէ

ՆԱՄԱԿ ԽՍԲԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ Գ. ԶԱԼԽՈՒՇԵԱՆԻՆ

Ազնուամիտ բարեկամ.

Ձեր սիրուն մտքերը կարդացի «Մշակի» 247-դ համարում «Դպրոցական ֆոնդ» վերնագրով յօդուածի մէջ։ Այնքան ուղիղ են ձեր դիտողութիւնները, որչափ դեղեցիկ՝ ձեր մտքերը։

Լաւ էր, որ հայ վարժարանները մի պատկառելի գումար ունենային ի յիշատակ ս. Սահակի և ս. Մեսրոպի, քան առատ ճառեր, որոնցով ծանոնցինք ազգային մեծ ոգին։

Ի միջի այլոց դիտում էք, թէ նուաստս լռել եմ ֆոնդի մասին. իրաւունք ունէք. բայց ուզում եմ, որ իրազեկ լինէք, թէ ինչու եմ լռել։

Խօսքը իմ իրաւունքն է և բարոյական պարտքը. երբ կարծում եմ, թէ խօսքս մի ծառայութիւն է անում ազգին, հոգուցս հրաման եմ ստանում խօսելու հրապարակով։

Բայց դրամ հանգանակելը իրաւական խնդիր է. այդպիսի իրաւունք ես չեմ ուզեցել և իրաւատէր ոք իսկ այդպիսի պարտք և իրաւունք չէ տուել, հետևաբար ես գործի մէջ երևալու իրաւունք չունէի և չունեմ։

Ես չեմ հրաժարվել ոչ մի ազգային գործից, ծառայութիւնից, երբ ինձ գործի են կանչել, ում կողմից էլ որ հրաւէր եղած լինի, եթէ միայն այդ հրաւէրը հիմնաւորված է եղել և վայելուչ...

Շարունակութիւնը դուք կը հասկանաք։

Բենիկ վարդապետ

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Ռուսաստանի և Թիւրքիայի միջև սկզբունքով համաձայնութիւն է կայացել, որպէսզի Ռուսաստանի ներկայացուցիչները մասնակցեն Թիւրքաց պետական պարքի վարչութեան մէջ։

— Ամերիկայի հրատարակիչները Բէյլիսին առաջարկեցին 6000 դոլլար նրա մէմուարների համար։

— Անգլիական մի դիւանագէտ, «Daily. Tel.»-ի մէջ մի առ մի թուելով Բոլգարիայի վերջին անպտղութիւնները, մատնանշում է, որ Բոլգարիան չընդունեց Ռուսաստանի առաջարկած միջնորդ դատարանը։ Հեղինակը ենթադրում է նաև, որ Աւստրիայի հետ դաշնակցութիւն կապելը կորստաբեր կը լինի Բոլգարիայի համար, և որ Ֆերդինանդ արքան ստիպված՝ հրաժարվելու է գահից։

— Լոնդոնում սուֆրաժիստուհիները հանդիպելով Իրլանդիայի մինիստր Բիրրէլին՝ սատկած կատու նետեցին նրա կրծքին։ Առհասարակ սուֆրաժիստուհիները իրանց գործողութիւնների մէջ ոչ մի միջոցի առաջ կանգ չեն առնում։

— Անգլիական կաբինէտը վճռեց աւելացնել ծովային պահեստի նաւատիզնիւորների թիւը եկող տարի 4000 մարդով։

— Շուտով Պետական Դումայում հանդէս է գալու մինիստր Սազօնովը և մանրամասն բացատրութիւններ է տալու Ռուսաստանի արտաքին քաղաքականութեան մասին։

— Մոսկվայի համալսարանում Լեվ Տօլստոյի մահվան տարելիցի առիթով եղաւ գործադուլ մի օրով։ Բանաձևի մէջ բողոք է յայտնված վարչական բեպրեսիաների դէմ։

— Մայրաքաղաքի թերթերը տեղեկացնում են, որ Պետերբուրգում հանդէս է գալիս հանճարեղ դերիժեօր ութ տարեկան երեխայ Վիլլի Ֆերբէրօն։ Բոլոր յայտնի երաժշտագէտները և հոգեբան պրոֆէսօրները ուղղակի ապշել են այդ հրաշքից։ Երեխան անմահ կերպով ղեկավարում է Վագնէրի դժուարագոյն երկերը։

— Անգլիացիների հաշուով կառուցվող Մահօմէրրա—Բուրուջիր երկաթուղագծի նախնական աշխատանքները կատարելու համար Թէհրանից մեկնել է բելգիացի ինժեներ Դէբրէկը։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

8 Նոյեմբերի

ԼՕՆԴՕՆ։ Նիւ-Եօրկից հաղորդում են, որ Ցինդէլը վերջնականապէս նշանակվեց դեսպան Պետերբուրգում Միացեալ Պետութիւնների կողմից։

Մարգարէ մանեակի յափշտակութեան գործը նորից յետաձգվեց։

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԻԱ։ Խրդիվը հրովարտակներ ստորագրեց վակուֆների և երկրագործութեան մինիստրութիւններ կազմելու մասին։

ՍՕՖԻԱ։ Կառավարութեան կարգադրութեամբ բոլգարական նաւահանգիստները մտնող յունական նաւերը վճարելու են տուրք նորմալ չափով։

ՏԱԳԱՆՐՕԳ։ Մօրդվինի հանքում հրդեհը պատճառեց 320,000 բուբլու վնաս։

ՈՒՐԱԼՍԿ։ Երէկ Իսիմտիւբէում ժամ տախից մինուռ 11, նորից հիւանդացան 16, կան 16 հիւանդ։

ՐԻԳԱ։ «Պրօլօդնիկ» գործարանում բացի կրկնաշօշիկների բաժանմունքի բանուորներից գործադուլ արին նորից 2000 բանուոր միւս բաժանմունքներում։

ՕԿՍՖՕՐԴ։ Սուֆրաժիստուհիները հրդեհեցին փայտի պահեստներից մէկը։ Վնասը կազմում է մի քանի հազար ֆունտ ստերլինգ։ Խուժանը քարուքանդ արեց սուֆրաժիստուհիների տեղական ժողովարանը՝ փողոց շպրտելով կարգուզարդը և գրքերը։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(М. 383814) 5—2

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Նախկին օրգինատոր Պետերբուրգի սիֆիլ.-վեներ. կլինիկայի։ Ընդունում է հիանդներին յատկապէս միզասեռական, վեներ., սիֆիլիսային հիանդութիւնն. առաւ. ժամը 10—11 և երեկ. ժ. 6—8. Սեմեոնովսկայա փող., № 18 (Զօրանցովի արձան ի մոտ)։ Բժշկի բնակարան Սեմեոնովսկայա, № 16.

(Հ.ա.և.) 804. 100—19

ԲԺԻՇԿ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Մասնագէտ սիֆիլիս, (ներառեալ 606 և 914-ով) միզասեռական, վենեռական և կաւսի հիւանդութիւնների։ Էլեքտրաբուժութիւն։ Ընդունե- (12½—2 ժ. երեկոյեան։
լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.։
Օտլյակ, Բէքուսովսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչա փող.), տէլէֆոն 11—75.

(Հ. Կ.) 785. 100—21

Вышли изъ печати

Старые Боги

Л. ШАНТА

Переводъ съ армянскаго съ предисловіемъ

Кара-Дарвиша

Стихотворные переводы въ текстѣ извѣстной поэтессы

Маріэтты Шагихяхъ

ЦѢНА 75 КОП.

Продаются въ книжнихъ магазинахъ: Центральномъ и у «Гуттенберга», въ Баку у «Сотрудника».

Складъ изданія у переводчика: Тифлисъ, Вознесенская, 45.

1025. 2—1

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Այսօր, կիրակի, ամսոյ 10-ին, Զիգրաշէնի ս. Աստուածածնի եկեղեցում մատուցանելու է իր անդրանիկ պատարագը նախկին սպասաւոր, այժմ Թաւշէթի վիճակի Ախալցխէ դիւղի վրա ձեռնադրված Սարգիս

ԶԱՔԱՐԻՍ ՔԱՀ. ԶԱՔԱՐԵԱՆՑ,

որի մասին յայտնում եմ Զիգրաշէնի ս. Աստուածածնի եկեղեցու բարեպաշտ ծխականներին և ժամաւորներին ի գիտութիւն։ Պատարագին երգելու է Վանքի աւագ եկեղեցու քառաձայն խումբը նոյն եկեղեցու խմբապետ Վարդգէս Զիլինգարեանցի գեկավարութեամբ։

Պատարագը կը սկսվի առ. ժամը 10-ին։

Զիգրաշէն եկեղեցու միաբան՝
Գէորգ աւ-ք. Արուլեան

1019. 1—1

ՄԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

որ ծանրաբեռնված է ընտանիքով, խնդրում է որևէ պաշտօն, թէկուզ դռնապանի։ Գիտէ հայերէն և ռուսերէն ուղիղ գրել-կարդալ։ Հասցէն՝ Սուրբ-Կարապետի վերեալ № 44. հարցնել Մնացական Յարութիւնեանցին։

1022. 2—1

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է

„ԾԻԾԱՂԱԲԵՐ“

պատկերազարդ

Հայրիկ, Բիսմարկ, Պուշկին, Պլը-Պուղի, Մօլլա Նասր Էդդին և ուրիշ ազգային և օտար զուարճախօսներ

200-ի չափ ԷՆԹԻՐ անեկդոտներ։ 128 էջ։

ԳԻՆԸ Է 30 կոպէկ։

Պահեստը մեզ մօտ. մեզանից գումարով գնողներին 30%—40%-դեպէ՝ միայն կանխավճարով։ Դիմել մշական հասցէով՝ Тифлисъ, Лысогорскій пер. № 6.

ХАЧАТУРУ ХАЧАТРЯНУ.

Դիմել նաև բոլոր գրավաճառներին։

(Կ.) 812. 10—9

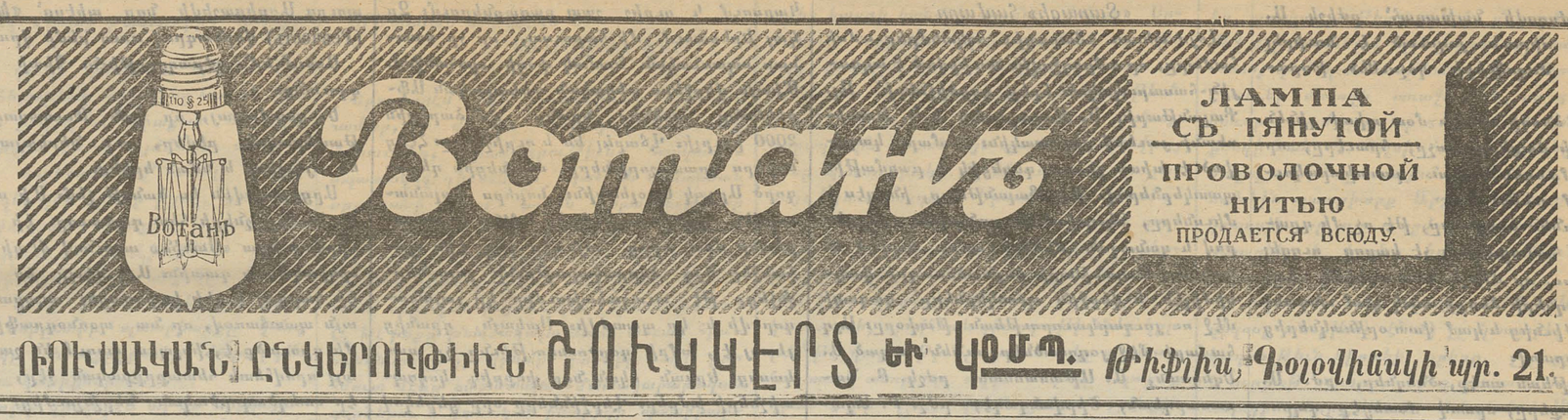

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ **ԾՈՒԿԿԷՐՏ** ԵՒ **ԿՕՄՊ.** Թիֆլիս, Գօրօվինսկի պր. 21.

949. 0—7 (Կ. Հ.)

Զգուշացէք կեղծիքներից

ՊՐՕՎԻԶՈՐ

Գ. Ф. Юргенсъ-ի Բօրնօ-Տիմօղեան Սապօն

Քրտինքի, այրուածքի, պէպէնների, ուզդինների, պզուկների և դեղին խաչերի դէմ։

ՏՈՒԱԼԷՏԱՑԻՆ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏ ՍԱՊՕՆ ԲԱՐՁՐ ՏԵՍԱԿԻ։

Վաճառվում է ամենուրեք։

1 կտորը **50** կոպէկ, ½ կտորը **30** կոպէկ։

(Կ.) (М. 50331) 24—19

Գրեալ պարկեշտ՝ Москва, Г. Ф. Юргенсъ.

Ռուսկ. մեդալ Լեյպցիգ 1893 թ.

Եղբ. Աւետարգիսովների

այլին բաց է թողնում արտասահմանեան, ռուսական և տեղական լաւ տեսակի ՊՏՂԱՏՈՒ ԾԱՌԵՐ չափաւոր գներով։ Կատալոգներն ուղարկվում են Զրի։

Հասցէն՝ Ст. Окра (Зак. ж.д.), Авсаркисову.

(Հ.Հ.Կ.) 922. 14—11

ТРЕБУЙТЕ ВЕЗДѢ „ОДОБРИНЪ“

Только МИХАИЛА ЛЕБЕДЕВА

Съ надписью „Этикетъ утвержденъ правит.“.

Главный складъ: Кавказскаго Т-во Торговли Аптекар. Товарами — Тифлисъ, Баку, Батумъ

(Կ.) 177. 0—33

ՀՐԱՒԷՐ

Կիրակի, ցերեկվայ ժամը 11½-ին պատարագից յետոյ, նոյեմբերի 10-ին 1913 թ., Քամոյեան ս. Գէորգ եկեղեցում կայանալու է ծխական ընդհանուր ժողովի շարունակութիւնը։

ԶԲԱՂՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

1) 1912 թ. տարեկան հաշիւ քննութիւն.
2) 1913 թ. նախահաշիւ քննութիւն.
3) Հոգաբարձութեան և դպրոցի գործունէութեան տեղեկագրի ընթերցումը.
4) Ծխական տուրք և նրա իրագործումը.
5) Հոգաբարձութեան և երէցփոխի հրաժարականները և ամբողջ կազմի նոր ընտրութիւն։
6) Վերաստուգիչ յանձնաժողովի երեք անդամի ընտրութիւն։

Քամոյեան ս. Գէորգ եկեղեցու
Հոգաբարձութիւն

(ա.օ.) 1009. 2—2

Ա. ԿԻՎԻՏ

Պատրաստում է ՀԱՍՈՒՆՈՒԹԵԱՆ ՎԿԱՅԱԿԱՆի համար, նոյնպէս և զինուորական ու միջնակարգ բոլոր դպրոցները մտնելու, նաև 1 կարգի կամաւոր զինուոր պատրաստվելու համար։ Ըստ ցանկութեան՝ Ա. Կիվիտ վերցնում է իր վրա ամբողջ պատասխանատուութիւնը քննութիւնների աջողութեան վերաբերմամբ։ Ընդունելութիւնը ցեր. ժամը 12—1-ը և երեկ. ժամը 5—6-ը։ Ելիզավէտինսկայա փող. № 142 (անկիւն Պիրագովի փող.)։

(ա. օ.) 972. 10—9

(М. 331670) 3—3

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷՆ

Մ. ՉԱՄՇԿԵԱՆԻ

1914 թ.

«ՊԱՏԻ», «ՍԵՂԱՆԻ», «ԾՈՅԻ»

ԵՒ

ԱՐՄԱՆՍԿԻՅ ԿԱԼԵՆԴԱՐ

ՀԱՅՏՆԻ

ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ

Ցանկացողները թող շտապեն պատուիրել։ Վերադիր վճարով պատուիրողները եթէ կանխիկ չէ վճարեն զումարի կէսը, անկատար կը մնան պատուէրները։ Հասցէն՝ Թիֆլիս, Մակար Զմշկեանին. Тифлисъ, Макару Чимишкяну.

(Ե.Կ.) 992. 10—3

ՀՐԱՒԷՐ

Ս. Մինաս եկեղեցու միաբան հանգուցեալ Սարգիս աւ.-ք. Իգիթեանի տեղ հարկաւոր է մի քահանայացու, որը օժտված է լինելու պահանջված արժանաւորութեամբ և ցէնզով։

Ուստի նրանք, որոնք ձգտում են այդ պաշտօնին՝ թող բարեհաճեն շտապել խնդիրը ներկայացնելու հոգաբարձութեան։

Խնդիրները ընդունվում են մինչև ամսոյ 25-ը։ Հոգաբարձութիւն

(Կ.) 991. 3—2

(Ե. 54178) 39—10

Զափահաւաների համար

ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

Բժշկ. Փէլդշէր **Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆԻ**

1) «Դաղտնի հիւանդութիւնների բժշկարան» (կանանց և տղամարդկանց վեներական և այլ յաւելումներ), բազմաթիւ լուսանկարներով, խորհուրդներով և նկարներով։ Անհրաժեշտ բժշկարան է ամեն մի չափահաս մարդու համար, նամանաւանդ այնտեղ, որտեղ չը կան մասնագէտ բժիշկներ։ Լեզուն շատ պարզ ու ամենքին հասկանալի։ Դինն է **50** կ.։
2) «Տրիպէր (սուսուկով) և նրա բժշկութիւնը» լուսանկարներով, բազմաթիւ խորհուրդներով ու նկարներով։ Դինն է **20** կ.։
3) «Կենիկարմաթի շարվարը կամ մօդնի իրկեն», խստ ծիծաղաշարժ վոդեվիլ մի մարդ չափահասների համար։ Դինը **20** կ.։
4) «Սօնայի նշանդրէքը» յայտնի վոդեվիլը, շատ ծիծաղաշարժ 2-րդ հրատարակութիւն։ Դինը 15 կ
5) «Միլիոնոյն դաղտու